

Hvad nu hvis vi holdt op med at lyve for os selv?

Jonathan Franzen
14. SEPTEMBER 2019

Der findes uendeligt med håb«, siger Kafka, »bare ikke for os«. Det er et passende kryptisk epigram fra en forfatter, hvis figurer stræber efter tilsyneladende opnåelige mål, men som på tragisk eller komisk vis aldrig formår at komme dem nærmere. Men i vores hastigt mørknende verden slår det mig, at den omvendte version af Kafkas morsomhed er lige så sand: *Der er intet håb, undtagen for os.*

Jeg taler naturligvis om klimaforandringer. Kampen for at dæmme op for den globale udledning af CO₂ og forhindre kloden i at smelte giver mindelser om Kafkas fiktion. Målet har været klart i 30 år, og trods seriøse bestræbelser er vi dybest set ikke kommet det nærmere. Den videnskabelige dokumentation er i dag nærmest uigendrivelig. Hvis man er under 60 år, er der en god sandsynlighed for, at man bliver vidne til den gennemgribende destabilisering af livet på Jorden – voldsomt nedsatte høstudbytter, apokalyptiske brande, sammenbrudte økonomier, enorme oversvømmelser, flere hundrede millioner flygtninge, der drives ud af regioner, som er blevet ubeboelige på grund af ekstrem varme eller permanent tørke. Hvis man er under 30 år, er der så godt som garanti for, at man bliver vidne til det.

Hvis man bekymrer sig for kloden samt for de mennesker og dyr, som bor på den, er der to måder at anskue det på. Man kan blive ved med at håbe på, at katastrofen kan forebygges, og blive endnu mere frustreret eller vred over verdens passivitet. Eller man kan forlige sig med, at katastrofen kommer, og genoverveje, hvad det vil sige at have håb.

Det bliver virkelig slemt, men måske ikke lige med det samme, og måske ikke for alle. Måske ikke for mig

Selv på dette fremskredne tidspunkt udtrykkes der stadig masser af urealistisk håb. Der går næppe en dag, uden at jeg læser, at det er tid til at »smøge ærmerne op« og »redde kloden«, at problemet med klimaforandringer kan »løses«, hvis blot vi mønstrer vores kollektive vilje til at gøre det. Det budskab var sandsynligvis stadig sandt i 1988, da videnskaben slog fast, at vi har ledt lige så meget CO₂ ud i atmosfæren gennem de seneste 30 år som i de foregående 200 års industrialisering. Fakta har ændret sig, men budskabet er pudsig nok stadig det samme.

Psykologisk set giver denne fornægtelse mening. På trods af den uhyrlige kendsgerning, at jeg inden længe vil være død for evigt, lever jeg i nuet og ikke i fremtiden. Når jeg stilles over for valget mellem en skræmmende abstraktion (døden) og mine sansers betryggende bekræftelse (morgenmad), foretrækker min hjerne at fokusere på sidstnævnte. Planeten er også stadig forunderligt intakt, stadig grundlæggende normal – årstiderne skifter, det bliver valgår igen, og der er nye komedieserier på Netflix – og dens forestående sammenbrud er endnu sværere for min hjerne at forstå end døden. Andre former for apokalypser – om de så er religiøse eller termo-nukleare eller asteroide-relaterede – har i det mindste dødens binære orden: Det ene øjeblik er verden der, det næste er den forsvundet for altid. Klimaapokalypsen er derimod en rodet affære. Den vil udspille sig som stadig værre kriser, der kaotisk opbygges, indtil civilisationen begynder at trævle. Det bliver virkelig slemt, men måske ikke lige med det samme, og måske ikke for alle. Måske ikke for mig.

BLÅ BOG

Jonathan Franzen

Amerikansk forfatter. Født 1959 nær Chicago, Illinois. Debut i 1988 med romanen 'The Twenty-Seventh City'.

I 1992 fulgte 'Strong Motion' og i 2001 'The Corrections' (da. 'Korrektioner', 2002), hans store internationale gennembrud. Hans seneste roman er 'Purity', som udkom på dansk i 2016. Før den kom 'Frihed' (da. 2011).

Franzen har også skrevet essaysamlingerne 'Hvordan man er alene', 'Ubekvemmelighedszonen' og 'Længere væk' om at skrive, om litteratur, om fuglekrybskytteri samt om sin stærkt savnede ven, forfatteren David Foster Wallace.

Jonathan Franzen har modtaget National Book Award 2001.

Krisen kan kun afværges teoretisk

En del af fornægtelsen er dog mere kalkuleret. Det Republikanske Partis syge holdning til klimavidenskab er velkendt, men fornægtelsen stikker også dybt på den progressive politiske fløj, i hvert fald i dens retorik. Den såkaldte Green New Deal – klimaplanen, der rummer nogle af de mest vidtgående forslag, som er fremsat på dette område – fremstilles stadig som vores sidste chance for at afværge katastrofen og redde vores planet ved at satse på gigantiske projekter inden for vedvarende energi. Mange af de grupper, der støtter forslagene, bruger formuleringer om at »stoppe« klimaforandringer eller lader forstå, at der stadig er tid til at forhindre dem. I modsætning til den politiske højrefløj bryster venstrefløjen sig af at lytte til klimaforskerne, der da også medgiver, at katastrofen teoretisk set kan afværges. Men det er åbenbart ikke alle, som hører lige godt efter. Det ord, der lægges tryk på er *teoretisk*.

Vores atmosfære og oceaner kan kun optage en vis mængde varme, før klimaforandringerne, der forstærkes af forskellige tilbagekoblingsmekanismer, kommer

helt ud af kontrol. Blandt forskere og politiske beslutningstagere er der konsensus om, at vi vil passere denne skillelinje, hvis den globale middeltemperatur stiger med mere end to grader (måske en smule mere, men måske en smule mindre). IPCC, FN's klimapanel, fortæller os, at vi for at begrænse stigningen til mindre end to grader ikke bare skal vende de sidste tre årtiers tendens. Vi skal nærme os en netto-nuludledning i de *kommende* tre årtier.

Det er, for at sige det mildt, noget af en opgave. Og den forudsætter også, at man stoler på IPCC's beregninger. Ny forskning, der i sidste måned blev omtalt i tidsskriftet *Scientific American*, viser, at videnskaben langt fra har overdrevet truslen fra klimaforandringer, men derimod undervurderet, hvor hurtigt de sker, og hvor alvorlige de er. Forskerne bruger avancerede atmosfæriske modeller til at forudsige stigningen i den globale middeltemperatur. De tager en stor mængde variabler og kører dem gennem supercomputere for at skabe måske 10.000 forskellige simulationer for det kommende århundrede, så de på den måde kan nå frem til en 'bedste' forudsigelse af temperaturstigningen. Når en forsker forudsiger en stigning på to grader, nævner hun blot et tal, som hun er meget sikker på: Stigningen bliver på *mindst* to grader. I virkeligheden kan stigningen blive langt større.

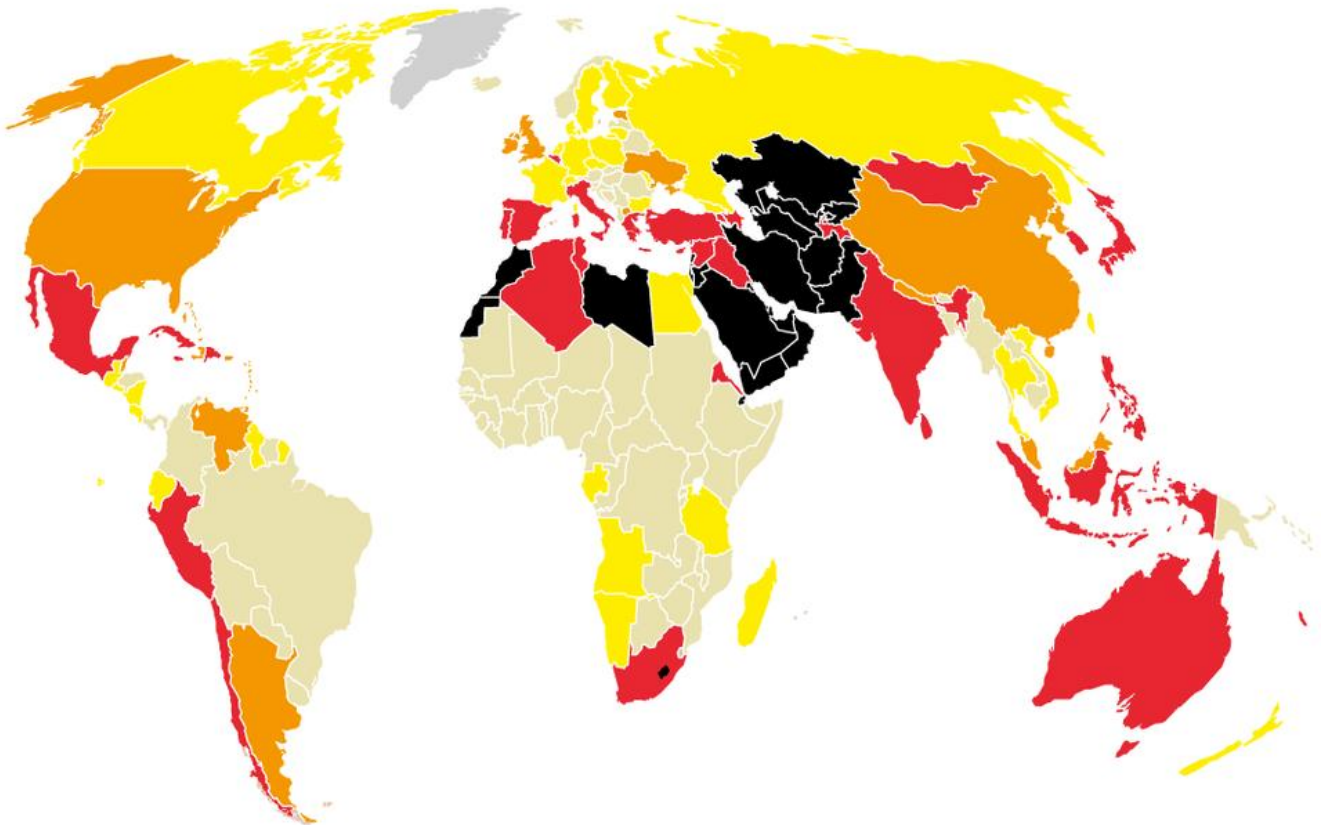
Som ikke-forsker bruger jeg mine egne beregningsmodeller. Jeg kører forskellige fremtidsscenarier gennem min hjerne, tilføjer de begrænsninger, som den menneskelige psykologi og den politiske virkelighed indebærer, noterer mig den nådesløse stigning i det globale energiforbrug (indtil videre er de CO₂-besparelser, som vi har opnået ved hjælp af vedvarende energikilder, mere end udlignet af forbrugernes efterspørgsel), og opregner de scenarier, hvor kollektiv handling afværger katastrofen. Disse scenarier, som jeg baserer på løsningsforslag fra politiske beslutningstagere og aktivister, har visse forudsætninger til fælles.

Her mangler vandet

17 lande bruger næsten alt det vand, de har til rådighed. Det betyder, at de er i stor fare for at løbe tør for vand under en tørke

VANDBELASTNING

■ Lav ■ Lav-medium ■ Medium-høj ■ Høj ■ Ekstremt høj

Kilde: World Resources Institute

JBM

Den første forudsætning er, at hvert af verdens mest forurenende lande indfører drastiske energibesparelser, afvikler store dele af energi- og transportinfrastrukturen samt foretager en gennemgribende omlægning af økonomien. Ifølge en rapport, der blev præsenteret i tidsskriftet Nature for nylig, vil CO₂-udledningerne fra verdens eksisterende infrastruktur – hvis denne infrastruktur bruges i sin normale levetid – overstige hele vores samlede 'udledningskvote' – altså de gigatons CO₂, som vi endnu kan udlede uden at overskride tærsklen til katastrofen. (Dette estimat omfatter ikke de tusindvis af nye energi- og transportprojekter, der allerede er planlagt eller under opbygning). For at holde sig inden for denne kvote, skal der foretages koordinerede indgreb, ikke blot *i* hvert land, men *overalt* i hvert land. Det er ikke nok at gøre New York til et grønt drømmesamfund, hvis texanerne bliver ved med at pumpe olie op og køre i pickup-trucks.

De indgreb, der foretages af disse lande, skal også være de rigtige indgreb. Der skal bruges enorme offentlige investeringer uden at spille pengene eller fylde de forkerede lommer. Her kan man passende minde om den kafkaske joke om EU's biobrændselplan, der fremskyndede fældningen af regnskov i Indonesien for at gøre plads til palmeolieplantager, og de amerikanske tilskud til bioethanol, der viste sig ikke at gavne andre end majsbonder.

Og endelig skal et enormt antal mennesker, herunder millioner af amerikanere, som hader regeringen og den offentlige sektor af et godt hjerte, acceptere højere skatter og indskrænkninger af deres sædvanlige livsstil uden at gøre oprør. De skal acceptere, at klimaforandringerne er en realitet, og have tillid til de ekstreme foranstaltninger, der træffes for at bekæmpe dem. De må ikke bare afvise nyheder, som de ikke bryder sig om, som *fake news*. De bliver nødt til at droppe nationalisme samt klasse- og racehad. De skal bringe ofre for at hjælpe truede lande langt borte og generationer, der først vokser op langt ude i fremtiden. De skal være permanent forskrækkede over varmere somre og hyppigere naturkatastrofer i stedet for blot at vænne sig til dem. I stedet for at tænke på morgenmad skal de tænke på døden hver dag.

Kald mig pessimist eller kald mig humanist, men jeg har svært ved at tro på, at menneskets natur ændrer sig grundlæggende inden for den nærmeste fremtid. Selv om jeg kører 10.000 scenarier gennem min model, kan jeg ikke få øje på ét, hvor målet om maksimalt to graders temperaturstigning bliver nået.

Et falskt håb er farligt

At dømme efter nylige meningsmålinger, der viser, at et flertal af amerikanerne (herunder mange republikanere) er pessimistiske med hensyn til planetens fremtid, og efter den succes, en bog som David Wallace-Wells' sindsoprivende 'The Uninhabitable Earth' har fået efter udgivelsen tidligere i år, er jeg ikke den eneste, der er nået til den konklusion. Men det kniber stadig med viljen til at udbrede konklusionen. Nogle klimaaktivister påpeger, at hvis vi offentligt indrømmer, at problemet ikke kan løses, vil det hæmme folks motivation til at overhovedet at gøre noget for at afbøde skaderne. Det er, som jeg ser det, ikke bare en nedladende, men også en ineffektiv kalkule, når man tænker på, hvor lidt fremskridt vi har præsteret indtil nu. De aktivister, som foretager denne kalkule, minder mig om religiøse ledere, der frygter, at mennesker ikke vil gide at opføre sig anstændigt, medmindre man kan love dem evig frelse. Min erfaring er, at ikke-troende ikke er mindre næstekærlige end troende. Derfor tænker jeg over, hvad der mon ville ske, hvis vi sagde sandheden til os selv i stedet for at fornægte realiteterne.

Først og fremmest er der stadig stærke praktiske og etiske argumenter for at begrænse CO₂-udledningen, selv om vi ikke længere kan håbe på at blive reddet fra en

temperaturstigning på to grader. På langt sigt gør det sikkert ingen forskel, hvor meget vi overskrider grænsen på to grader. Når først vi har passeret det punkt, hvorfra der ikke nogen vej tilbage, bliver verden selvforvandlende. På kortere sigt er halve løsninger ikke desto mindre bedre end ingen løsninger. Hvis vi nedbringer udledningerne halvt, bliver de umiddelbare konsekvenser af opvarmningen knap så alvorlige, og det ville sikkert også udskyde det punkt, hvorfra der ikke er nogen vej tilbage. Det mest skræmmende ved klimaforandringerne er det tempo, de foregår i, med temperaturrekorder, der bliver slået nærmest måned for måned. Hvis kollektiv handling kunne forhindre blot en enkelt ødelæggende orkan, give os blot nogle få ekstra år med relativ stabilitet, ville det være et mål, der var værd at forfølge.

Faktisk ville det være værd at forfølge, selv hvis det ikke havde nogen som helst effekt. At undlade at spare på en begrænset ressource, når vi har midlerne til at gøre det, og at sende CO₂ ud i atmosfæren, når vi ved, hvad CO₂'en forårsager, er ganske enkelt forkert.

Selv om den enkelte persons handlinger ingen effekt har på klimaet, betyder det ikke, at handlingerne er betydningsløse. Hver af os skal træffe et etisk valg. Under den protestantiske reformation, da »verdens ende« blot var en forestilling, og ikke den frygteligt konkrete ting, den er i dag, var det et centralt doktrinært spørgsmål, om man skal gøre gode gerninger, fordi man så kommer i himlen, eller om man blot skal gøre dem, fordi de netop er gode – for mens himlen er et spørgsmålstejn, ved vi, at *denne* verden ville være et bedre sted, hvis alle gjorde gode gerninger. Jeg kan godt respektere kloden og bekymre mig om de mennesker, jeg deler den med, uden at tro på, at det vil frelse mig.

Desuden kan et falskt håb om frelse være direkte skadeligt. Hvis man bliver ved med at tro på, at katastrofen kan afværges, forpligter man sig til at tackle et problem, der er så enormt, at det kræver alle menneskers altoverskyggende prioritering i al evighed. Et af resultaterne kan mærkeligt nok være en form for selvtilfredshed. Hvis man stemmer på grønne kandidater, cykler på arbejde og undlader at flyve, tænker man måske, at man har gjort alt, hvad man kan, for den eneste sag, der er værd at gå op i. Hvis man derimod ser den realitet i øjnene, at kloden inden længe vil være så overophedet, at det truer civilisationen, er der en masse andre ting, man bør gøre.

Vores ressourcer er ikke ubegrænsede. Selv hvis vi satser de fleste af dem på den spinklest tænkelige mulighed for, at vi kan redde os ved at begrænse CO₂-udledningen, er det uklogt at satse dem alle sammen. Hver milliard dollars vi bruger på højhastighedstog, der måske og måske ikke egner sig til brug i Nordamerika, er en milliard dollars, der ikke er sat i reserve til katastrofeberedskab, compensation til oversvømmede lande og fremtidig humanitær bistand. Hvert megaprojekt inden for vedvarende energi, som ødelægger et økosystem – den 'grønne' energiudvikling, der nu foregår i Kenyas nationalparker, de

gigantiske vandkraftprojekter i Brasilien, opførelsen af solfarme i åbne landskaber i stedet for i beboede områder – undergraver naturens modstandsdygtighed på et tidspunkt, hvor den i forvejen kæmper for sit liv. Udpining af jord, udtømning af vandressourcer, overforbrug af pesticider samt ødelæggelse af fiskepladser er også problemer, der kræver en kollektiv vilje, og i modsætning til CO₂-problemet, har vi faktisk mulighed for at løse dem. Som en bonus kan mange lavteknologiske miljøforanstaltninger (genopretning af skov, pleje af græsarealer, mindre kødforbrug) begrænse vores CO₂-aftryk lige så effektivt som store industrielle forandringer.

Et lille håb

Det gav kun mening at føre totalkrig mod klimaforandringerne, så længe krigen kunne vindes. Når man ser i øjnene, at vi har tabt den, får andre typer af handling større betydning. Et direkte relevant eksempel er, at man kan forberede sig på brande, oversvømmelser og flygtninge. Men den forestående katastrofe betyder, at stort set enhver handling, der kan forbedre verden, er af presserende karakter. I tider med voksende kaos søger folk beskyttelse i stammefællesskaber og våbenmagt på bekostning af retssikkerhed, og vores bedste forsvar mod denne form for dystopi er at holde fast i fungerende demokratier, fungerende retssystemer, fungerende samfund og fællesskaber. I den henseende kan man nu betragte enhver bevægelse i retning af et mere retfærdigt og civiliseret samfund som en handling til gavn for klimaet. At sikre fair og demokratiske valg er en klimahandling. At bekæmpe ekstrem økonomisk ulighed er en klimahandling. At lukke ned for hadfabrikkerne på de sociale medier er en klimahandling. At indføre human immigrationspolitik, at argumentere for racelighed og ligestilling mellem kønnene, at fremme respekten for lovgivningen og håndhævelsen af den, at støtte en fri og uafhængig presse, at skaffe landet af med halvautomatiske skydevåben – det er alt sammen relevante klimahandlinger. For at overleve stigende temperaturer skal ethvert system, såvel i naturen som i menneskenes verden, være så stærkt og sundt, som vi kan gøre det.

Først og fremmest er der stadig stærke praktiske og etiske argumenter for at begrænse CO₂-udledningen

Og så er der spørgsmålet om håb. Hvis ens håb for fremtiden afhænger af et vildt optimistisk scenarie, hvad stiller man så op om ti år, når scenariet ikke engang i teorien giver mening længere? Opgiver man så endegyldigt kloden? Hvis jeg må låne lidt fra investeringsrådgiverne, vil jeg anbefale en mere afbalanceret portefølje af håb, nogle af dem langsigtede, de fleste mere kortsigtede. Det er fint at kæmpe imod begrænsningerne i

den menneskelige natur i håb om at afbøde det værste af det, der venter os, men det er lige så vigtigt at tage mindre, mere lokale kampe, som man har et realistisk mulighed for at vinde. Ja, man skal blive ved med at gøre det, der er rigtig for kloden, men man skal også blive ved med at forsøge at redde det, som man selv *specifikt* elsker – et lokalsamfund, en institution, et stykke natur, en dyreart, der er presset – og glæde sig over de små succeser. Enhver god gerning, man gør nu, kan betragtes som et værn mod den varmere fremtid, men det, der virkelig giver mening, er, at gerningen er god i dag. Så længe man har noget at elske, har man noget at håbe på.

I Santa Cruz i Californien, hvor jeg bor, er der en organisation, der kalder sig Homeless Garden Project. På et lille landbrug i den vestlige udkant af byen tilbydes hjemløse beskæftigelse, uddannelse og en følelse af fællesskab. Projektet kan ikke 'løse' problemet med hjemløshed, men det har forandret menneskers liv gennem næsten 30 år. Det finansierer delvist sig selv gennem salg af økologiske grøntsager og bidrager i mere overordnet forstand til at skabe en revolution i den måde, vi tænker på mennesker i nød, på den landbrugsjord, vi er afhængige af, og på naturen omkring os. Som medlem af projektets grøntsagsordning nyder jeg om sommeren dets grønkål og jordbær, og om vinteren finder små trækfugle føde på den levende og uforurenede jord.

Der kommer nok et tidspunkt, tidligere end nogen af os bryder os om at tænke på, hvor systemerne for industrielt landbrug og global handel bryder sammen, og hvor antallet af hjemløse overstiger antallet af mennesker med en bolig. På det tidspunkt vil traditionelle lokalbrug og stærke nærsamfund ikke længere blot være modeord blandt de progressive. Hjælpsomhed over for naboer og respekt for jorden – der blandt andet indebærer, at man plejer jordbunden, styrer vandforbruget på intelligente måder og beskytter de dyr, der sørger for bestøvning – vil få afgørende betydning under en krise og for ethvert samfund, der overlever krisen. Et projekt som Homeless Garden giver mig håb om, at fremtiden, der utvivlsomt bliver værre end nutiden, også på nogle måder vil blive bedre. Men mest af alt giver det mig håb for i dag.

Oversættelse: Tonny Pedersen